

Hoofstuk 3 Soeklig op die gesin

*If you can go through life
without experiencing pain,
you probably haven't been born yet.*
Neil Simon, *The Play Goes On*

1. Inleiding

In die navorsing oor gesinne wat deur misdaadgeweld getref is, is dit belangrik om te verstaan hoedat gesinsisteme in ons dag funksioneer en ook watter invloede op vandag se gesin inwerk. Soos wat ek reeds in hoofstuk 1 genoem het, vind hierdie hoofstuk aansluiting by Don Browning (1991:49) se historiese beweging. In hierdie hoofstuk word na die gesinne in die Bybel vanuit 'n Sosiaal- Psigologiese perspektief gekyk. Dan word daar ook aandag gegee aan die "moderne" gesinne uit 'n Westerse- en ook uit 'n Afrika kultuur.

2. Gesinne in die Bybelse tyd

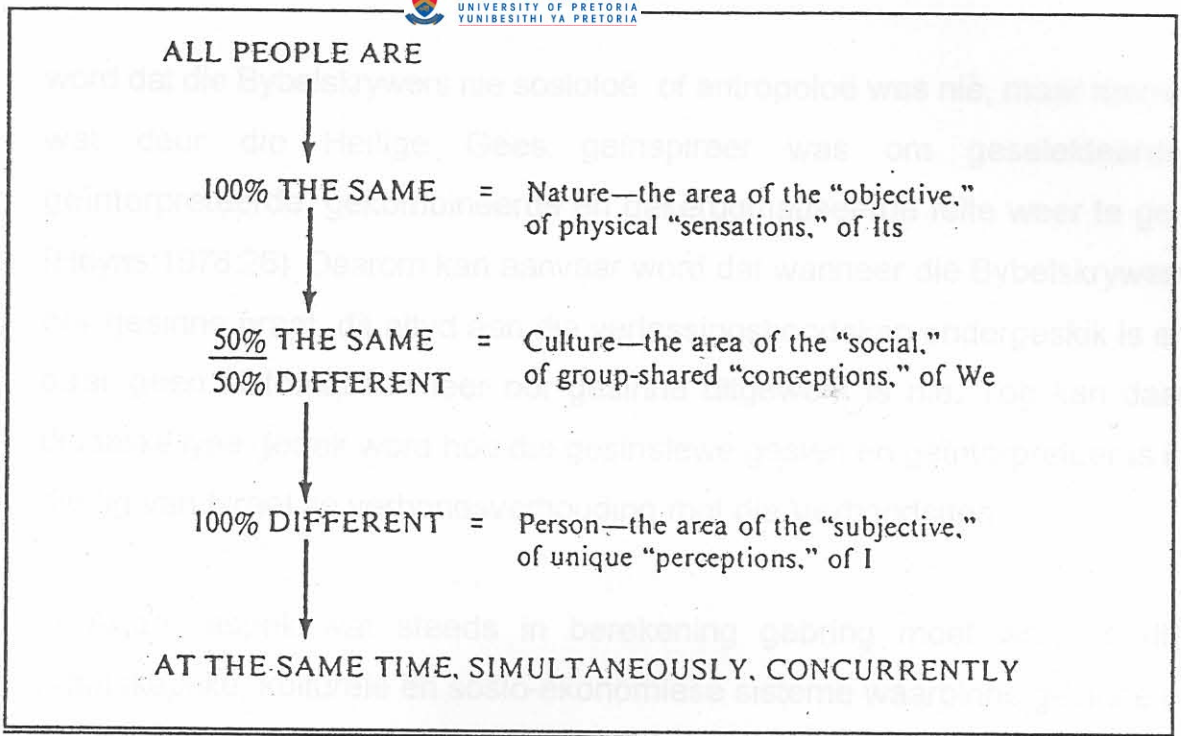
2.1 'n Sosiaal-Psigologiese perspektief

Bruce Malina sê om die Bybel reg te verstaan is dit nodig dat ons iets van die sosiale sisteem waarin die woorde wat in die Bybel opgeteken is, sal verstaan. Hy sê: "If meaning derives from a social system, while wording (e.g., speaking or writing) simply embodies from the social system, then any adequate understanding of the Bible requires some understanding of the social system embodied in the words that make up our sacred Scripture" (Malina:1983:2)

Malina (1983:7) deel kennis aangaande ander mense (byvoorbeeld mense in die Bybelse tyd) en ook kennis aangaande onself in drie dele:

- Bewuswordende kennis: Dit handel oor inligting wat jy oor die bestaan of die nie-bestaan van iets of iemand bekom - die *wat* of *wie* vraag. Dit handel ook oor iets of iemand se lokalisasie in ruimte en tyd- die *waar* en *wanneer* vraag.
- Bruikbare kennis: Dit handel oor die informasie wat nodig is om iets te gebruik of om interaksie met iemand te hê of om te verstaan hoe gebruike en interaksies gegenerer is. Die *hoe* vraag word hier gevra.
- Beginsel kennis: Dit handel oor die waardes en betekenis wat uiteindelik die gedrag verduidelik. Die *hoekom* vraag word hier gevra.

Verder werk Malina (1983:7,8) van die volgende veronderstelling: "All human beings are entirely the same, entirely different, and somewhat the same and somewhat different at the same time."

Die eerste deel van die voorveronderstelling: “all human beings are entirely the same” fokus op ooreenkomste wat tussen mense bestaan. Uit hierdie veronderstelling word daar ook patrone van ooreenkomste ontdek waaruit “wette” geformuleer word. Die tweede deel van die voorveronderstelling, “all human beings are entirely different” fokus op die uniekheid van elke mens. Dit is die terrein van die “persoonlike storie” wat op ‘n unieke wyse uitgeleef word. Die derde deel van die voorveronderstelling, “all human beings are somewhat the same and somewhat different”, fokus op die interaksie van ooreenkomste en verskille wat tussen gemeenskappe en verskillende kulture bestaan. Malina (1983:9) sê: “Cultures are said to ‘create’ patterns of shared meaning and feeling which combine to shape the social world of a given group.”

In die navorsing wat die Bybel oor gesinne sê, moet steeds in gedagte gehou

word dat die Bybelskrywers nie sosioloë of antropoloë was nie, maar mense wat deur die Heilige Gees geïnspireer was om geselekteerde, geïnterpreteerde, gekombineerde en gekerugmatiseerde feite weer te gee (Heyns:1978:26). Daarom kan aanvaar word dat wanneer die Bybelskrywers oor gesinne praat, dit altyd aan die verlossingsboodskap ondergeskik is en daar geen sistematiese leer oor gesinne uitgewerk is nie. Tog kan daar duidelike lyne getrek word hoe die gesinslewe gesien en geïnterpreteer is in die lig van Israel se verbondsverhouding met die Verbondsgod.

'n Ander aspek wat steeds in berekening gebring moet word is die maatskaplike, kulturele en sosio-ekonomiese sisteme waarbinne gesinne in die Bybelse tyd funksioneer. In die navorsing sal daar steeds gesoek moet word na algemeen geldende beginsels en sal daar gewaak moet word om byvoorbeeld beginsels wat in 'n eerste-eeuse Joods-Helenistiese samelewing gegeld het, net so op 'n twintigste eeuse Westerse- of Afrikasamelewing, van toe te pas.

Vervolgens sal ek probeer om 'n profiel van gesinne in die Bybelse tyd saam te stel. Omdat die Bybel oor so 'n lang tydperk ontstaan het, word die volgende indeling gemaak:

- Algemene waarhede.
- Gesinsperspektiewe op die Ou Testamentiese tydperk.
- Gesinsperspektiewe op die Nuwe Testamentiese tydperk.
- Perspektiewe wat Jesus op die gesin bring.
- Perspektiewe wat Paulus op die gesin bring.

2.1.1 Algemene waarhede

Hoewel daar nie 'n definisie vir die woord "gesin" in die Bybel voorkom nie (Sell:1981:68), gebruik die Bybel tog 'n hele aantal woorde om die gedagte van 'n gesin uit te druk.

Dit is opmerklik dat die Bybel nie spesifieke reëls en patrone neerlê oor hoe gesinne moet funksioneer nie. Mayer (1970:72) sê: "The Gospel remains free and creative: thus it can affect family structural patterns in every society and generation. It never becomes identified with one socially conditioned pattern. This creative freedom is an important aspect of the new life in Christ."

In die Ou testament word dit veral beskryf deur die woorde בית (letterlik: huis) en משפחה (letterlik: stam of familie). Die Nuwe testament gebruik weer οικια (huisgesin), οικιακος (familiebetrekkinge) en πατρια (familie / stam) (Buttrick:1962:238). Hierdie woorde verwys somtyds na die kerngesin en ander kere weer na die uitgebreide gesin, wat die hele huishouding met die slawe insluit.

Müller (2:1994:8) sê in hierdie verband: "It is interesting to note how often the Bible refers to larger systems. For example the frase "a man's house" as a reference to the whole of a person's family. This also included his extended family and slaves; "the people of God" , "the household of God", "the church"."

2.1.2 Gesinsperspektiewe in die Ou Testamentiese tydperk

Von Rad (1965:337) sê: "The Old Testament has spoken differently to different ages, and each must therefore be responsible for its own interpretation of it."

In die lig van hierdie stelling kan ons deur vandag se bril die volgende perspektiewe vanuit die Ou Testament uitlig, wat vandag nog 'n invloed op die gesinne in ons gemeentes het:

2.1.2.1 Die beginsel van korporatiewe verantwoordelikheid

Die Hebreuse familie in die Ou Testament was 'n inklusiewe gemeenskap wat nie net die kerngesin ingesluit het nie, maar ook die slawe, byvroue, vreemdelinge en gehuurde slawe (Buttrick:1962:238). Die begrip "familie" is dan ook verder in die Ou Testament uitgebou tot 'n inklusiewe begrip om die hele volk in te sluit.

Waar ons vandag 'n mens as individu erken, was daar 'n baie sterker kollektiewe siening van 'n persoon in die Ou Testamentiese geloofsgemeenskap (vgl. Josua 7:24-25).

Sell (1981:52) sê dat nieteenstaande die feit dat die Ou Testament die monogame huwelik as die ideaal voorhou, poligamie nie 'n vreemde verskynsel in die Ou Testament was

nie. Dit kon selfs as die norm in die tydperk voor die ballingskap gesien word. Hy sê dan verder: “And while Genesis states that a man will leave his father and mother, the patriarchal family gave particular place to the extended family rather than to the nuclear form. . . .and the tribe seemed a more prominent unit than the nuclear family was” (Sell:1981:52).

Dit was dan ook die uitgebreide familie se verantwoordelikheid om die familie se eer en goeie naam te beskerm. Dit het veral duidelik na vore gekom in die gebruik van bloedwraak, waarvan 2 Konings 9:26 en 2 Samuel 16:8 as voorbeelde kan dien.

Dit was ook van elke familielid verwag om hulle familieede te beskerm, byvoorbeeld in Nehemia 4:14. In tye van ekonomiese nood is daar selfs so ver gegaan dat hele gesinne verkoop kon word om skuld te betaal. Jesus verwys in Matteus 18:25 terug na hierdie gebruik toe Hy die vraag van Petrus moes beantwoord oor hoeveel keer 'n mens moet vergewe.

Elke familielid was ook onder die verpligting om nie die familie se naam skade aan te doen deur sy eie optrede nie (Buttrick:1962:238).

In ekosistemiese terme sou gesê kon word dat 'n familie in die Ou Testament deel van 'n veel groter sisteem was. Dit wil voorkom asof die tradisioneel Swart gesinne van vandag meer van die uitgebreide familie verstaan as die tradisioneel Westerse

gesinne (Kayongo-Male & Onyango:1984:6).

2.1.2.2 Die rol van die verbond

Von Rad (1975:130) bespreek die historiese agtergrond van verbondsluitings en maak dan die volgende opmerking: “The covenant is therefore a legal relationship, and comprises the firmest guarantee of a relationship of human communion.”

Wanneer hierdie stelling op die verhouding tussen God en sy verbondsvolk van toepassing gemaak word, kan gesê word die *verbond* is die liefdes- en trouverbond van God-drie-enig met mense, wat dateer van die begin van die skepping, tot aan die voleinding toe en wat, soos alle handeling van God, 'n geskiedenis deurmaak (Heyns:1978:200). In die Ou Testament kom hierdie verbond veral in die verbond van God met Abraham en die verbond wat God by Sinai gesluit het, na vore.

Hoewel daar aanduidings is dat daar moontlik verbonde tussen van die ander volke en hulle gode gesluit is, is dit baie duidelik dat 'n verbondsverhouding met Jahwê een van die uitstaande kenmerkende eienskappe van die godsdiens van Israel was. Botterweck en Ringgren (1975:278) sê dat dit lyk asof die verbondsgedagte 'n gedagte is wat uniek aan die Israelitiese godsdiens was. Dit was die enigste godsdiens wat onverdeelde lojaliteit en trou geëis het en wat alle moontlikhede dat die gelowiges ook verhoudings met enige ander god kon gehad het - soos met ander godsdienste die geval was - uitgesluit het.

Hy sê: "Throughout the whole of the Old Testament the divine

Wegner (1970:45) voel so sterk daarvoor dat hy sê, in God se belofte aan Abraham vind mens die hoof sleutel om sodoende die hele Ou Testamentiese geskiedenis te verstaan. Veral Psalm 105 is 'n baie sterk aanduiding hoedat die Israeliete hulle hele geskiedenis in terme van God se nakoming van sy verbond beskou het. In die Psalm verbind die Psalmdigter die verbond wat God met Abraham gesluit het, met die verbond wat God met die Israeliete by Sinai gesluit het. Die verbond by Sinai sou dan 'n verdere ontwikkeling en vervulling van die verbond met Abraham wees (Wegner:1970:45).

Die groeps mens kon deel kry van die verbond met God.

Dit was dan ook die verbond by Sinai wat Hosea en ook van die latere profete geïnterpreteer het as die figuurlike huweliksverbond wat tussen God en sy volk gesluit is. Die profete het nie net klem gelê op die verbondsliefde (*gesed*) wat God vir sy volk het nie, maar het veral ook daarop klem gelê dat die volk hierdie *gesed* op elke terrein van die lewe moet gaan uitleef. Dit het noodwendig 'n invloed op elke gesin en elke familie gehad.

Die verbond en die wet van God is baie naby aan mekaar.

Elke keer wanneer die volk afgedwaal het en met ander volke en hulle vreemde gode vermeng het, het die profete die volk baie duidelik aan die verbond wat God met hulle gesluit het, herinner (Jesaja 1:2-6). Von Rad (1975:131) maak die opmerking dat die verbond en die wet van God feitlik sinonieme geword het en 'n verbreking van die wet was ook 'n verbreking van die verbond.

Hy sê: "...throughout the whole of the Old Testament the divine covenant on the one hand and the revelation of a will for law on the other are most closely co-ordinated."

Die Verbondsgod en sy verbondsvolk was onlosmaaklik aan mekaar verbind. Dit het 'n invloed uitgeoefen op die Israeliete se hele lewenswyse. Heyns (1978:226) stel dit dat die verbond die inwendige grond van die kerk (*die verbondsvolk - Ou Testament*) is en die kerk op sy beurt weer die kulties-liturgiese gestalte van die verbond is.

Twee groepe mense kon deel kry aan die verbond. Die eerste groep was mense wat deur geboorte en afstamming deel was van een van die twaalf stamme van Israel en Juda. Die tweede groep was die persone wat om die een of ander rede met die verbondsvolk begin assosieer het. Beide hierdie groepe kon egter slegs op een manier deel kry aan die verbond en deel word van die verbondsvolk: deur die besnydenis (Genesis 17:10-14). Dit is interessant om daarop te let dat hoewel daar in die Joodse samelewing natuurlike grense soos geslag, volk, familieverband en ouderdom tussen mense bestaan het, daar reeds van die begin af geen grense vir toelating tot die verbondsvolk gestel is nie. Elkeen wat wou (Jesaja 56:3-8) kon deel word van die volk van God. Selfs die oënskynlike grens van geslag hou nie water nie, want hoewel net mans en seuntjies besny is, is die vrou tog ook deur geboorte of huweliksluiting ingereken as deel van die verbondsvolk.

2.1.2.3 Die vaderfiguur in die gesin

Volgens Buttrick (1962:245) word die term vader (אב) in die Bybelse tyd gebruik om 'n persoon se onmiddellike manlike voorouer aan te dui. Dit word egter ook veel ruimer gebruik en kan ook as 'n term dien om enige van 'n persoon se manlike voorouers aan te dui. Verder was dit ook gebruik as 'n eretitel om respek aan te dui.

Families in die Ou Testamentiese tye was groot en het almal wat aan die huishouding behoort het, ingesluit - selfs ooms, tannies, slawe, niggies en neefs. Die *familiehoof* het aan die hoof van die familie gestaan. Kleiner groeperinge binne die familie het op hulle beurt weer 'n *gesinshoof* gehad. Stander en Louw (1990:57) sê: "Die familie was dus soos 'n "klein koninkrykie " wat deur die familievader regeer is. Hy het heerskappy gevoer oor sy vrou, kinders, kleinkinders en slawe - almal in sy huishouding."

Omdat die Israeliete se godsdiens en hulle gewone lewe so met mekaar verweef was, was die pa ook die geestelike hoof van die huis wat normaalweg ook die godsdienstige verpligtinge soos besnydenis (Genesis 17:27), die onderrig van die seuns (Spreuke 1:8), die bring van offers (Levitikus 1-7) en pasgarites moes waarneem. Omdat die Israeliete in stamverband of in familiegroepe saamgeleef het, het die stamvader veral in die vroeëre tydperke van die Israelitiese geskiedenis, die hoof van die huishouding gebly, al het sy seuns reeds hulle eie gesinne

gehad.

Soos by die omliggende volke, het die vaderfiguur in die Ou Testament ook baie mag gehad. Hulle kon hulle kinders as slawe verkoop en selfs besluit om 'n familielid wat van die geloof afgewyk het, dood te maak (Deuteronomium 13 : 6 - 10).

Wanneer 'n biologiese vader te sterwe sou kom, is daar deur middel van die leviraatshuwelik reëlings getref dat die weduwee en haar kinders nie onversorgd gelaat word nie. Vir die doeleindes van die navorsing kan nie ingegaan word op die tegniese aspekte van so 'n huwelik nie. Wat wel van belang is, is dat die uitgebreide familie in so 'n krisis sou toetree en nood daadwerklik (selfs deur 'n huwelik) verlig.

Die feit dat die Verbondsgod gedien is en daar van elkeen verwag is om God se *gesed* oral uit te leef, het 'n invloed op gesinne en op die status van vroue gehad. Die lede van die gesin moes *gesed* teenoor mekaar beoefen, mekaar as mense respekteer en so met mekaar saamleef dat dit iets weerspieël van die liefde wat die Verbondsgod vir hulle het. Wegner (1970:50) sê: "While daughters and wives in earlier periods of Old Testament history were treated with arbitrary male authoritarianism, the status of women as persons in their own right was elevated under the growing impact of covenant theology on Israelite life, particularly in response to the prophetic appeals to reflect God's love in all human relationships."

2.1.3 Gesinsperspektiewe in die Nuwe Testamentiese tydperk

Malina, Joubert en Van der Watt (1995:9) maak die stelling dat waar die ekonomie, met alles wat daarmee saamhang (arbeid, produksie, konsumpsie, geld en besittings) die belangrikste dryfveer vir ons dag is, dit nie in die eerste eeu na Christus as die belangrikste dryfkrag gesien is nie. Mense het in die eerste eeu na Christus eerder gewerk om hulle oorgeërfde status te behou, en nie om besittings te vergader nie. In die eerste eeu was die vernaamste waardes *eer* en *skaamte*. “*Eer* het te make gehad met ‘n persoon se waarde as mens en die erkenning daarvan deur ander. Hierteenoor het *skaamte* veral te make gehad met persone se sensitiwiteit vir hulle openbare reputasie, veral aan die kant van vroue” (Malina:1995:9). Omdat die mens van die eerste eeu ‘n groepsmens was met hulle families, gemeenskappe of tuisdorpe geassosieer het (Malina:1995:4), het die groepe ‘n groot rol daarin gespeel om aan die individu eer te gee. Die groep se erkenning van die individu se eer het tot gevolg gehad dat die individu sy goeie naam in stand kon hou. Dit was dus baie belangrik dat die individu sy groep se norme en waardes sou ken en dit ook instand hou. Wanneer ‘n persoon dan die reëls van die groep verbreek, is die persoon deur die groep gestraf of verstoot. Omdat oneervolle mense geen positiewe status besit nie, is hulle uit die samelewing se normale gang gesluit, wat “vir alle praktiese redes ‘n sosiale doodsvonnis vir hulle beteken het” (Malina:1995:10).

Die Nuwe Testament sonder nie 'n spesifieke sosiologiese patroon (byvoorbeeld patriargaal, klein gesin, groot gesin, absolute dominansie van die man of selfs volledige gelykheid tussen man en vrou) uit wat as die ideale gesinstruktuur vir alle tye moet dien nie. Tog is dit interessant om raak te sien dat daar 'n wegbeweging van stamme (clans) na kleiner kerngesinne

plaasgevind het. Sell (1981:52) sê teen die tyd toe Jesus aarde toe gekom het, was die algemene vorm waarin Joodse gesinne gewoon het, die kerngesin en nie die uitgebreide gesin nie. Dit was dan ook die algemene gebruik onder die Romeine. Die vroeë kerk het hierdie gebruik oorgeneem en het hierdie meer individualistiese siening van die huwelik en gesin aan die Westerse wêreld van vandag oorgelewer.

Die groot klem wat soos 'n goue draad dwarsdeur die Nuwe Testament loop, kan saamgevat word in 2 Korintiërs 5:17 : “Iemand wat aan Christus behoort, is 'n nuwe mens. Die oue is verby, die nuwe het gekom.”

Die verbond wat God in die Ou Testament met sy volk gesluit het, vind gestalte in die persoon en werk van Jesus Christus. In Christus het God kom wys dat Hy die Verbondsgod is wat sy Woord gestand doen. In Christus en deur die Heilige Gees kry God se verbondsvolk die krag om in nuwe verhoudinge met mekaar en met die wêreld om hulle te staan. Die Nuwe Testament het ons kom leer dat die mens nie net in verhouding tot God staan nie, maar dat die gelowige binne 'n netwerk van sisteme, as kind van God moet funksioneer.

In die volgende paar punte sal eers nagegaan word hoe Jesus en daarna hoe Paulus hierdie saak na vore bring:

2.1.3.1 Perspektiewe wat Jesus op die gesin bring

Müller(1996(3):10) sê Jesus het 'n paar harde uitsprake gemaak waar Hy gesinsverpligtinge relativeer. In Matteus 10: 34-39 sê Hy : “Moenie dink dat Ek gekom het om vrede op die aarde te bring nie. Ek het nie

gekom om vrede te bring nie maar die swaard. Ek het gekom om tweedrag te bring tussen 'n man en sy vader en tussen 'n dogter en haar moeder, tussen 'n skoondogter en haar skoonmoeder; ja 'n man se huismense sal sy vyande wees. Hy wat sy vader of sy moeder liewer het as vir My, is nie werd om aan My te behoort nie..." In die teksgedeelte word daar 'n situasie waar gesinslede teen mekaar draai, geteken. Dit lyk of Jesus die situasie goedpraat.

In hierdie gedeelte word Jesus se volgelinge opgeroep om geen ander verhouding bo die verhouding met Hom, te stel nie. Jesus waarsku teen die verafgoding van gesinne en gesinsverhoudings. Müller (1996(3):11) sê: "Die verafgoding van die gesin en die familie kom voor wanneer gesinsbande verabsoluteer word, wanneer dit belangriker is om die gesinshoof gelukkig te hou as wat dit is om te doen wat God vra."

Die boodskap van "nuutmaking"

Dit wat Jesus oor gesinne leer, moet gesien word teen die hele agtergrond van sy totale boodskap wat saamgevat kan word in die woorde van Jesus in Markus 1:15: "Die tyd het aangebreek en die koninkryk van God het naby gekom. Bekeer julle en glo die evangelie."

Hiermee verkondig Jesus dat die ou orde vervul is en dat 'n nuwe tydvak aangebreek het, waar God deur sy Gees teenwoordig is en regeer. In hierdie tydvak maak God alles nuut. Dit verander elke aspek van die lewens van hulle wat deel is van God se

koninkryk. Dit maak dat mense in hulle verhoudinge nie meer eiebelang eerste stel nie, maar dat die een die ander hoër ag as homself (Filippense 2:3). Hoe dit in die praktyk tot uitdrukking kom waar 'n lid van 'n gesin deur misdadigeweld getref is, word in hoofstuk 4 beskryf.

Waar die man in die Ou Testament 'n baie outoritêre rol gespeel het, het Jesus deur sy woorde en sy daade weer aan die vrou haar regmatige plek teruggegee. In Johannes 4 praat Jesus selfs met 'n vrou in die openbaar. Ook hierdie verhoudinge het Hy nuut kom maak. Selfs kinders kry 'n baie prominente plek in Jesus se bediening op aarde.

Die hoofkenmerk van God se kinders is nou nie meer die feit dat hulle biologies van Abraham afstam nie, maar of hulle in Jesus Christus glo (Johannes 5:24). Hierdie geloof kom tot uiting in die manier hoe hulle vir God en mekaar liefhet. Die beoefening van God se liefde skep nuwe verhoudings (Matteus 5:43-48) in elke moontlike lewensituasie - ook binne die gesin.

Bloedbande teenoor geloofsbande

Jesus het met sy koms sekere klemverskuiwings teweeggebring waarvan ons kennis moet neem. Heelwat van Jesus se bediening was op die familie of die gesin (οἶκος) gerig.

Mayer (1970:59) sê dat Jesus se bedoeling was om te wys dat in God se koninkryk bloedbande vervang word met

2.1. geloofsbande. Vir Jesus was die vyfde gebod (om jou ouers te eer) steeds geldig. Jesus breek egter met die konsep dat mens op bloot biologiese gronde deur geboorte deel kry aan die verbond en aan die Koninkryk van God. Daarom stuur Hy sy dissipels (Matteus 28:19) aan die einde van sy bediening op aarde na die verste uithoeke van die aarde om dissipels te gaan maak.

□ **Geloofsopvoeding**

Die οίκος is van verdere belang omdat dit die plek was waar verbondskinders in die weë van die Here opgevoed is en waar onderlinge versorging (*nurture*) plaasgevind het. Mayer (1970:59) sê: “For both Jew and Hellenist the nurture of children (*paideia*) and the continuing nurture of adults was the primary purpose of life. The Greeks defined nurture as the process of educating man into his true form, the real and genuine human nature.”

Waar die Griekse παιδεία totaal mens-gesentreerd was, het Jesus en die apostels die betekenis daarvan in sy wese kom verander. Hulle sê παιδεία word hoofsaaklik deur die Heilige Gees gedoen. Die inhoud daarvan is die evangelie van Jesus Christus. Hierdie Christelike opvoeding vind die effektiëste en natuurlikste in die Christelike οίκος plaas (Mayer:1970:60).

2.1.3.2 Perspektiewe wat Paulus op die gesin bring

Paulus beklemtoon ook die feit dat Jesus die wêreld nuut kom maak het (2 Korintiërs 5:17) en bou dit verder uit. Hierdie nuutheid wat Christus gebring het, was so radikaal dat alle grense wat nog tussen mense mag bestaan het, opgehef is (Galasiërs 3:28). Mense moet nou op 'n nuwe manier begin lewe.

Hierdie nuutmaakproses geld ook van die gemeente (die huisgesin van God). Nel (1993:115) sê: “Wat die gemeente is, is hy as gevolg van God se verlossingswerk in Christus en deur die Gees. Wat die gemeente word, word hy deur die voortgaande werk van dieselfde God in Christus en deur die Gees.”

Hierdie nuwe manier van lewe in die gesin en in die gemeente word veral deur twee terme na vore gebring, naamlik *in Christus* en *deur die Gees*.

□ **In Christus**

Die term *in Christus* kom 169 keer in die Nuwe Testament voor. Die meerderheid hiervan kom in Paulus se briewe voor. Mayer (1970:63) sê: ““In Christ” is Paul's abbreviated way of saying that when a person is baptized into Christ, he dies to his former way of living; he escapes from the old creation which is perishing; he begins to return to the perfect creation which had existed in the Garden of Eden and will exist again at the end of time.”

Paulus lê ook klem daarop dat almal wat *in Christus* is, is met Hom verenig in die liggaam van Christus, naamlik die kerk. Die verbondsvolk van God in die Ou Testament kry by Paulus nuwe dimensies en word verbreed om alle mense wat in Jesus Christus glo, in te sluit (Romeine 3:22). Gelowiges is dus onlosmaaklik in Christus aan mekaar en aan die kerk verbind.

□ **Deur die Heilige Gees**

Paulus gebruik die terme *lewe deur die Gees, vervul met die Gees, doop met die Gees*, om die nuwe intieme verhouding wat God met sy kinders het, te verduidelik. Hy wil ons nie van buite af regeer nie, maar wil in elke lewensituasie deur sy Gees in en by ons wees.

Veral Efesiërs 5 : 18 tot 6:4 is 'n sleutelteks wanneer mens na die perspektiewe kyk wat Paulus op die gesin (ook die geweldgeteisterde gesin) bring. Die hele gedeelte staan binne die konteks van die nuwe lewe hoe kinders van God moet lewe. Kinders van God kan alleen hierdie nuwe lewe leef as die Heilige Gees hulle vervul (vers 18). Wanneer die Heilige Gees toegelaat word om van binne die mens te regeer, kry mense dit reg om uit eerbied vir Christus *aan mekaar onderdanig te wees* (vers 21).

Hierdie onderdanigheid sou ook kon beteken dat 'n mens bereid sou wees om in 'n ander persoon se vel gebore te word en die ander se belange hoër as jou eie stel. Müller (2:1994:6) sê: "A relationship that develops under the guidance of the Holy Spirit,

becomes the place where people are willing to be born again in the sense of being incarnated into the life of another, your wife, your husband, your child, your parent.”

2.1.4 Ander gesigshoeke om gesinslewe te interpreteer

Teoloë het in die studie van gesinslewe in die Bybel van verskeie hoeke die saak benader. Müller (2:1994:3-6) identifiseer die volgende perspektiewe, naamlik *verbonds-*, *skeppings-*, *verlossings-* en *pneumatologiese gesigshoeke* as 'n Bybelse benadering tot huweliks- en gesinslewe:

2.1.4.1 Verbond

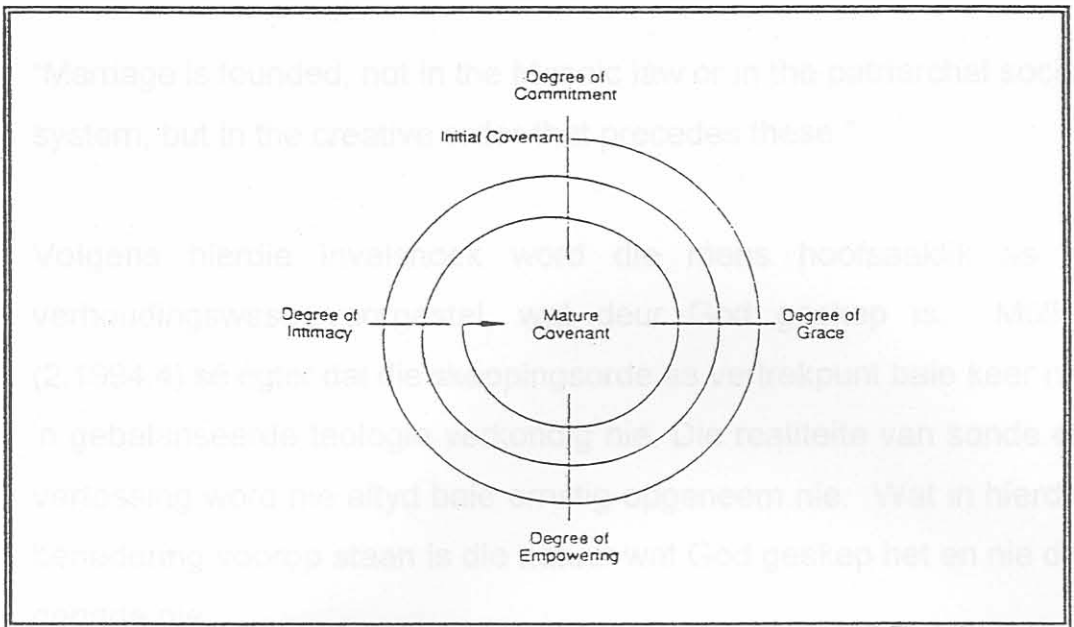
Balswick en Balswick (1991:20) gebruik die verbond as invalshoek om gesinne en verhoudings binne gesinne in die Bybelse tyd te verstaan. Hulle sê: “We agree that the concept of covenant is the fundamental and essential element in developing a theology of the family.”

Die verbond wat God met sy mense gesluit het, moet dan dien as 'n voorbeeld van hoe verhoudinge tussen mense moet wees. Volgens hulle kom hierdie verbondsliefde in veral vier begrippe tot sy reg, naamlik **verbond**, **genade**, **bemagtiging** (*empowerment*) en **intimiteit**.

Hulle stel dan hulle teologiese basis vir gesinsverhoudinge skematies soos volg voor:

2.1.4.2 Skepping

Die skeppingsorde word ook as 'n voorbeeld gebruik om huweliks- en gesinslewe mee te verstaan. Hiervolgens vertuun Ball (1991:52).

Balswick en Balswick:1991:21

Müller (2:1994:3) interpreteer hierdie skema wanneer hy sê dat hulle die verbond as die logiese beginpunt beskryf. Dit word egter beklemtoon dat dit nie 'n lineêre model is nie, maar moet eerder verstaan word in terme van 'n sirkulêre beweging wat nie met intimiteit eindig nie.

Intimiteit lei volgens hulle weer tot die vernuwing van die verbondsverhouding en op hierdie manier vorder die sirkulêre beweging. Hiermee word 'n geweldige verantwoordelikheid op die onderskeie gesinslede geplaas en word goeie verhoudinge in 'n gesin nie net as 'n gawe gesien nie, maar ook as 'n verpligting wat nagekom moet word. Dit plaas 'n geweldige klem op die verantwoordelikheid van die mens, terwyl die bevrydende krag van die evangelie onderbeklemtoon word (Müller-2:1994:4).

2.1.4.2 Skepping

Die skeppingsorde word ook as 'n invalshoek gebruik om huweliks- en gesinslewe mee te verklaar. Hiervolgens verklaar Sell (1981:52):

“Marriage is founded, not in the Mosaic law or in the patriarchal social system, but in the creative order that precedes these.”

Volgens hierdie invalshoek word die mens hoofsaaklik as 'n verhoudingswese voorgestel, wat deur God geskep is. Müller (2:1994:4) sê egter dat die skeppingsorde as vertrekpunt baie keer nie 'n gebalanseerde teologie verkondig nie. Die realiteite van sonde en verlossing word nie altyd baie ernstig opgeneem nie. Wat in hierdie benadering voorop staan is die natuur wat God geskep het en nie die genade nie.

Hoek (1984:21) sluit hierby aan wanneer hy sê: “In de moderne theologie bestaat een huiver voor alle ‘theologische scheppings-spekulatie’.” Hy vra die vraag wat die mens van vandag werklik van die mense en die wêreld voor die sondeval weet. Na hierdie argument gaan hy egter tog voort om die huweliks- en gesinslewe vanuit 'n skeppingsorde te beredeneer.

2.1.4.3 Verlossing

Die verlossingswerk van Christus staan sentraal by hierdie invalshoek. Die feit dat Christus die persoon van sonde verlos het, veronderstel dat die persoon dit ook in sy gesinslewe moet ervaar. Hoek (1984:15) pas dit toe op die huwelik wanneer hy sê die verhouding tot die Enigste God word veral weerspieël in 'n verhouding waar die mens sy medemens sien as iemand wat deur God geskep is en daarom uniek is.

Müller (2:1994:5) oordeel egter dat baie Christene die verlossingswerk

van Christus slegs verstaan dat hulle van die *skuld* van die sonde verlos word en nie ook van die *krag* van die sonde nie. Hy sê: “The result is often that Christian marriage partners experience their obligation towards one another as a heavy Christian burden.”

Gesinne wat deur die een of ander vorm van misdaadgeweld getref is, worstel juis met die feit dat hulle wraakgedagtes koester wat direk indruis met die verlossingswerk van Christus (Van der Berg:1997:43).

2.1.4.4 Pneumatologie

Die pneumatologiese benadering is 'n inklusiewe benadering wat al die ander komponente van die evangelie insluit. Die skeppings, verbonds- en verlossingsbenadering om die huwelik en gesinslewe uit die Bybel te verklaar en te interpreteer, word in die pneumatologiese benadering saamgevat en uitgebou. Müller (2:1994:5) sê: “An emphasis on the work of the Spirit does have the advantage that God's work becomes effective here and now. Apart from the creative and redemptive work of God in our past, he is also active in our present.”

Dit is dan veral hierdie laaste benadering wat as uitgangspunt in hierdie navorsing gebruik word. Die voordeel van die benadering is dat dit die mens se hele leefwyse en leefwêreld insluit en nie net te doen het met sy godsdienstige lewe nie. Die manier hoe 'n gesin misdaadgeweld teen een van die gesinslede interpreteer en hanteer, hang ten nouste met hierdie benadering saam. Op hierdie manier sê Müller (2:1994:5) word die gesinslewe “... not only a vocation with multiple imperatives, but the working place of the ever present God.”

3. Die “moderne” gesin

Gesinne is volgens Browning (1997:4) ekonomiese- en ook psigo-biologiese realiteite wat op diepgewortelde menslike behoeftes en tendense gebou is.

Wanneer die ontwikkeling van gesinsbande in die Westerse wêreld se geskiedenis nagegaan word, is dit interessant om op te merk dat daar 'n beweging van die kerngesin na die uitgebreide gesin was. Om die een of ander rede het hierdie beweging weer teruggekeer sodat die kerngesin in die Westerse samelewing vandag weer die mees herkenbare basiese sosiale eenheid is en dat die uitgebreide gesin weer op die agtergrond begin skuif. Browning (1997:21) noem sosiale- en ekonomiese tendense wat 'n transformasie in die Amerikaanse gesinne teweeggebring het:

- die skuif in die Westerse gemeenskap na verhoogde vorms van individualisme.
- die kragtige psigologiese beweging wat die skuif van die mark-ekonomie en regerings-burokrasie na intimiteit van gesinne en private lewens teweeggebring het, en
- die invloed van 'n minderwordende, maar steeds 'n baie aktiewe patriargie.

Browning (1997:52-54) noem ook die volgende sake as tendense wat die moderne gesin in Amerika beïnvloed:

- egskeidings - 'n verskuiwing van 7 persent in 1860 na meer as 50 persent in 1997,
- buite-egtelike geboortes - 5 persent van alle geboortes in 1960 was buite die eg terwyl die syfer na meer as 30 persent in 1997 gestyg het,
- armoede, rassediskriminasie en werkloosheid,
- enkelouerskap wat tot gevolg het dat baie gesinne verarm en

☐ die afwesige vader.

Hoewel Browning sy navorsing oor gesinne in die Verenigde State van Amerika gedoen het, is al die tendense wat genoem is, ook in Suid-Afrikaanse gesinne te bespeur.

Waar daar by die tradisioneel Westerse gesin 'n terugbeweeg na die kerngesin is, wil dit lyk of net die teenoorgestelde in die tradisionele swart gemeenskappe gebeur. Die uitgebreide gesin is baie belangrik in die swart gemeenskappe. Phatudi (1993:3) praat van die *Botho/Ubuntu* element. Direk vertaal sou dit iets soos "menseheid" beteken. Die *Botho/Ubuntu* element beheer die swart mense se aksies. Dit dien as 'n maatstaf waarmee elke persoon homself meet in kommunikasie met ander mense. Phatudi sê: "Dit is die element wat maak dat 'n swartmens nie vir homself leef nie, maar wel vir die groep" (Phatudi:1993:3).

Kayongo-Male en Onyango(1984:5) dui onder andere die volgende eienskappe van Afrika-families aan: "... strong parental authority; ... family care for the elderly; ... large families living together; ... children reared by a large number of relatives."

Die tradisionele Afrika-gesinne toon meer van bogenoemde eienskappe as die gesin wat al meer verwesters het (Kayongo-Male & Onyango:1984:6).

Balswick en Balswick (1991:302) dui aan dat die basiese sosiale sisteem waaruit 'n gemeenskap bestaan, van gemeenskap tot gemeenskap verskil. In die tydperk toe die mens hoofsaaklik op jag staatgemaak het om te lewe, was die kerngesin die basiese sosiale sisteem wat gefunksioneer het. Met die opkoms van die landbou het mense groter verantwoordelikheid vir mekaar begin neem en was die uitgebreide

familie die meer dominante sosiale sisteem wat bestaan het. Met die industriële revolusie was mense al hoe meer op hulself aangewys en die uitgebreide familie het al hoe meer sy funksie verloor. In die na-industriële tydvak waarin ons vandag leef, skep Balswick en Balswick (1991:303) twee scenarios - 'n pessimistiese en 'n utopiese scenario - wat met gesinne kan gebeur:

- ☐ Ten opsigte van die pessimistiese scenario sê hulle: “The pessimistic view is that the fragile isolated - nuclear-family system found in the industrial societies, will become even weaker”(Balswick & Balswick:1991:303).

Persone wat hierdie standpunt voorstaan skets 'n scenario van 'n gemeenskap waar mense buite die huwelik saamwoon of waar huwelike kortstondig is en gesinslewe ontwrig sal wees.

- ☐ Die utopiese scenario stel weer die ander kant voor: Die ontwikkelende elektroniese revolusie sal meewerk om gesinne weer nader aan mekaar te kry: “Parents will work at home on computers and teach their children and apprentices their trade”(Balswick & Balswick:1991:303)

Die waarheid sal egter êrens tussen hierdie twee pole gesoek moet word. Hoewel dit so is dat daar gesinne is waar gesinsverhoudinge heeltewel skeefgeloop het en waar gesinne uitmekaar gespat het, is daar ook gesinne wat baie na aan mekaar leef. Moore (1992:26) merk egter tereg op dat daar in elke gesin nie net goed of net sleg plaasvind nie. Hy sê: “We may be tempted at times to imagine the family as full of innocence and good will, but actual family life resists such romanticism. Usually it presents the full range of human potential, including evil, hatred, violence, sexual confusion, and insanity. In other words, the dynamics of actual family life reveal the soul's complexity and unpredictability, and any attempts to place a veil of simplistic

sentimentality over the family image will break down.”

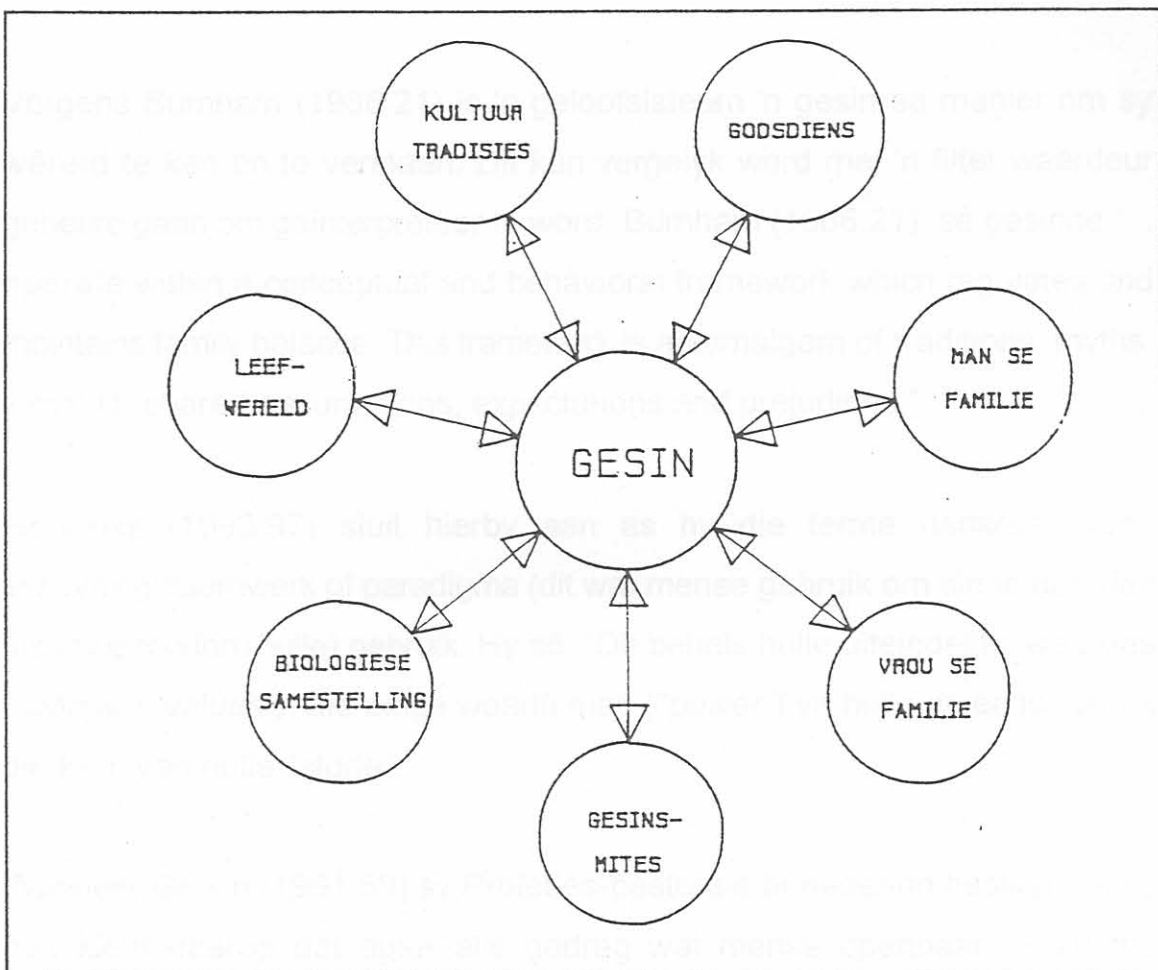
3.1 Hoe lyk die “moderne” gesin?

Sell (1981:33) maak die opmerking dat Christelike literatuur oor gesinslewe baie dikwels 'n kunsmatige benadering het “...that lacks objective insight into what is happening to the Western family. Such literature tends to produce myths, half-truths, or generalizations.”

Kayongo-Male en Onyango maak feitlik dieselfde opmerking aangaande families uit Afrika. Hulle sê dat daar baie stereotipes oor die moderne families uit Afrika bestaan. Hierdie stereotipes is dikwels “distortions of reality” (Kayongo-Male & Onyango:1984:5).

Müller wys daarop hoe die tradisionele gesinsvorm van pa, ma en 'n paar kinders van albei geslagte geïdealiseer word, sodat dit selfs kan neerkom op verafgoding van die bepaalde gesinstruktuur. Alternatiewe gesinsvorme, byvoorbeeld enkelouergesinne, hersaamgestelde gesinne asook gesinne waar ouers vir lang tye as gevolg van werksverpligtinge van die huis af bly en huis toe pendel, maak 'n baie groot persentasie van gesinne in Suid-Afrika uit. Die tradisionele gesin, met pa as die broodwinner en ma wat haar aandag aan die kinders gee, bestaan omtrent nie meer nie (Müller(3):1996:15).

Wanneer daar dus nagegaan word hoedat die moderne gesin lyk, sal dit in gedagte gehou moet word dat geen gesin 'n skoon boek is waarop begin skryf is die dag toe die huwelik volgens watter tradisie ook al, bevestig is nie. Elke huweliksmat bring 'n magdom bagasie met hom of haar saam in die huwelik. Hierdie bagasie sou ook in die vorm van 'n ekokaart voorgestel kon word:

Omdat hierdie navorsing oor gesinne wat misdaadgeweld oorleef het, handel, is die volgende sake en sisteme geïdentifiseer wat op die een of ander wyse 'n invloed op die gesin het:

3.1.1 Geloofsisteme

Geloofsisteme (*belief systems*) is sisteme wat nie noodwendig met die Christelike geloof te make het nie. Dit het te doen met wat 'n persoon oor 'n sekere saak glo. Gewoonlik weet so 'n persoon nie eers hoekom hy glo wat hy glo nie. Baie keer het dit te doen met reëls en tradisies en mites wat deur die geslagte op hom oorgedra is. Verallyn in die Afrika-konteks speel die

tradisies en mites 'n baie belangrike rol.

Volgens Burnham (1986:21) is 'n geloofsisteem 'n gesin se manier om sy wêreld te ken en te verstaan. Dit kan vergelyk word met 'n filter waardeur gebeure gaan om geïnterpreteer te word. Burnham (1986:21) sê gesinne "... operate within a conceptual and behavioral framework which regulates and maintains family balance. This framework is an amalgam of traditions, myths, legends, shared assumptions, expectations and prejudices."

Hendriks (1993:97) sluit hierby aan as hy die terme denkraamwerk, verwysingsraamwerk of paradigma (dit wat mense gebruik om sin te gee aan die lewe rondom hulle) gebruik. Hy sê: "Dit behels hulle uiteindelijke waardes ("*ultimate values*"), die dinge waarin mag ("*power*") vir hulle geleë is, asook die kern van hulle "storie"."

Wanneer Gerkin (1991:59) sy Profeties-pastorale benadering beskryf, lê hy ook klem daarop dat agter alle gedrag wat mense openbaar "... lie the images, themes, evaluative suppositions, and ideal understandings of a commonly held story or complex of stories that have shaped that community and its traditions."

Volgens die Transaksioneel Analitiese denkrigting het elke mens 'n persoonlike lewensplan en 'n lewenstyl wat hierdie lewensplan uitvoer. Hierdie plan word gevorm deur 'n reeks van besluite wat 'n persoon vroeg in sy lewe maak. Hierdie besluite word gemaak in reaksie op belangrike dinge wat in so 'n persoon se lewensruimte gebeur. Woollams en Brown (1979:139) gaan selfs so ver om te sê dat die mees belangrikste besluite wat 'n persoon

se basiese karakter bepaal, kry gewoonlik vorm reeds op die ouderdom van twee of drie. Teen die sesde jaar is feitlik alle ander besluite hoedat 'n persoon in sekere situasies gaan optree, reeds geneem. Die res word gevorm gedurende die adolessensie of selfs later.

Hulle gaan voort om te sê hoe jonger die persoon was toe die besluit geneem is, hoe verder strek die invloed van die besluit en hoe moeiliker is dit om af te leer.

Na aanleiding hiervan het Byng-Hall in 1984 die term "Family script" gevorm om te verduidelik hoekom lede van 'n familie sekere gedrag blindelings herhaal nes akteurs in 'n drama die teks (script) getrou navolg (Burnham:1986:21).

Hierdie familie "scripts" word gevestig en deur die gedrag en sieninge deur middel van familiegebruike, geslag na geslag aangegee.

Hoe verder terug in die geslagte die siening vasgelê is, hoe moeiliker is dit om van die effek daarvan ontslae te raak. Burnham (1986:22) sê: "They may be altered according to current circumstances. In an era of great social change it is likely that these scripts will need to be changed or even abandoned in favour of a new version."

Gesinne wat in veranderende tye rigied aan hierdie vaste idees wat deur die geslagte gevorm het, vashou, sal dit baie moeilik vind om in sulke tye aan te pas. Verandering is iets wat hulle bedreig en ter wille van oorlewing, gryp hulle dan terug na die ou bekende dinge en hou daaraan vas, sonder dat hulle

regtig redes vir hulle gedrag kan aanvoer. Dit gebeur ook wanneer 'n lid van 'n gesin deur misdadigeweld getref is. Van den Berg (1997:45) meld dat hierdie veranderinge kan vereis dat daar 'n gewysigde rolverdeling in die gesin moet plaasvind. Indien die eggenoot byvoorbeeld vermoor of vermink is, kan dit daartoe bydra dat die vrou binne enkele oomblikke die alleenhoof van die huis word. Nuwe rolle moet uitgewerk word. 'n Pastor wat nie hiermee in sy gesinsbediening rekening hou nie, kan sy vingers lelik verbrand.

3.1.2 Omgewingsinvloed

Ons lewe vandag in 'n wêreld waar alles aan die verander is. Mense aanvaar nie meer alles as vanselfsprekend nie, en feitlik elke ding word bevraagteken. Sell (1981:36) sê: “Probably the greatest factors influencing the family are the individualism and secularism that are fostered by modern democracy.”

Daar heers onder Christene onsekerheid oor watter grense vandag nog normatief is. Gerkin (1991:11) sê die vrae wat mense vra is nie almal dieselfde nie, maar dit lyk asof almal dieselfde bestanddeel het, naamlik die vraag waar die normatiewe grense waarbinne ons vandag lewe, getrek kan word.

Hy sê verder dat waar mense wel duidelikheid het oor die norme waarvolgens hulle moet leef, hulle nie kan verstaan dat die gemeenskap waarin hulle leef, nie meer soos in die verlede volgens die norme leef nie. Gedurende die Middeleeue byvoorbeeld, is die “oog vir 'n oog en tand vir 'n tand” of *lex talionis* beginsel in die uitvoering van geregtigheid beklemtoon (Van den Berg:1997:33). Volgens hierdie siening het die slagoffer of die benadeelde

self onbeperk aan die strafproses van die misdadiger deel gehad. In die geval van moord het die naasbestaandes byvoorbeeld self op die beskuldigde wraak geneem. Wraak het verskeie strafvorme, gewoonlik dieselfde vorm as die oorspronklike misdaad, aangeneem. In ons dag is straf van die misdadiger 'n funksie van die staat. Daarom is dit vir die Christen moeilik as mense vandag reg in eie hande neem.

Hoewel daar nie veralgemeen kan word nie, is dit tog van baie moderne gesinne waar dat hulle kontak met hulle geskiedenis en tradisies verloor het. Sell (1981:39) sê: "The modern nuclear family, often without contact with older generations to keep family memories alive, lacks a history, a family tradition. In the past, the family was held fast to the larger social order by ties to generations past and future, as well as to kin living presently."

In hulle boek *Megatrends 2000* identifiseer John Naisbitt en Patricia Aburdene (1990:13) tendense wat 'n invloed op die mens in die negentiger jare en in die een-en-twintigste eeu gaan hê. Hulle sê die oorkoepelende tendense wat hulle voorspel wat 'n invloed in die negentiger jare gaan hê, is:

1. *Die opbloei van die wêreld ekonomie in die negentiger jare.*
2. *'n Renaissance in die wêreld van die kunste.*
3. *Die opkoms van 'n vrye-mark sosialisme.*
4. *Die opkoms van kulturele nasionalisme*
5. *Die privatisering van die welsynstaat.*
6. *Die opkoms van die lande in en om die Stille Oseaan (Die "Pacific Rim")*
7. *Die dekade van die vrou in leierskapsrolle.*
8. *Die era van biologie - teenoor die tegnologiese era.*

9. Die godsdienstige herlewing in die nuwe millennium

10. Die oorwinning van die individu.

Hulle sê verder dat ons nie die mega-tendense van die 1990's kan verstaan sonder om erkenning te gee aan die metaforiese en geestelike belangrikheid wat die jaar 2000 inhou nie. Hulle sê: "...we must recognise it's power to evoke our most positive, powerful visions alongside our most terrifying nightmares. In the 1990's apocalyptic themes will emerge and re-emerge with stunning regularity. Disaster, it seems, is always just around the corner; the superpowers, having just signed a nuclear arms agreement, come face-to-face with the "greenhouse effect" (Naisbitt:1990:14).

Dit is in hierdie wêreld waarin die moderne gesin leef en waaraan hulle blootgestel word. Waar misdadageweld deel van hierdie wêreld is, kan dit as sodanig ook op die ekokaart aangedui word as 'n struktuur wat 'n invloed op mense se lewens het.

'n Ander aspek van die moderne mens is dat ons steeds ten spyte van die elektroniese revolusie waarbinne ons leef, 'n behoefte het aan persoonlike belangstelling. Naisbitt (1990:16) stem hiermee saam en bou dit selfs verder uit. Hulle sê die mees opwindende deurbrake van die een en twintigste eeu sal nie as gevolg van die tegnologie gebeur nie, maar as gevolg van die verruiming van die begrip van wat dit werklik beteken om mens te wees.

Dit lei weer daartoe dat daar duidelike aanduidings is dat daar wêreldwyd nuwe belangstelling in die verskillende godsdienste van die wêreld is. Naisbitt (1990:270) toon aan dat daar sterk aanduidings is dat die Amerikaanse "baby

boomers" wat georganiseerde godsdiens in die 1970's verwerp het, begerig is om na die kerk toe terug te keer en hulle kinders saam te bring. Dit is 'n tendens wat ook in die nie-Christelike godsdienste van die wêreld opgemerk word.

Dit wil lyk asof mense te midde van 'n hoogs ontwikkelde tegnologiese wêreld, weer na die sin van die lewe begin soek. Naisbitt (1990:272) sê wetenskap en tegnologie leer ons nie wat die lewe beteken nie. Dit is iets wat die mens leer deur literatuur, kunste en spiritualiteit. Hulle praat spesifiek nie van godsdiens nie, omdat hulle sê dat alle spirituele bewegings, waarby hulle die Christelike godsdiens insluit, 'n oplewing gaan beleef.

Louw (1989:26-30) dui die volgende omgewingsinvloede op gesinne in Derdewêreldse omstandighede aan:

❑ **'n Situasië van kroniese kultuurarmoede:**

Baie gesinne leef in haglike omstandighede onder die broodlyn. Louw sê die mense leef nie net arm nie, "hulle is in hulleself arm mense" (Louw 1989:27). Armoede is dus 'n omvattende begrip wat nie net om brood-en- botter gaan nie. Dit dui ook die inherente nood van 'n veronregte groep mense binne 'n spesifieke kultuursituasië aan.

Noodgedwonge matrygale gesagstrukture:

❑ **Statutêre groepsdifferensiasie gebaseer op etnisiteit:**

Die primêre bevolkingskategorieë soos wat dit in die "Ou Suid-Afrika" gegeld het, het nie altyd ooreengestem met die spontane groepsdifferensiasie wat in die breë samelewing voorkom nie. Swart gesinne was onderworpe aan 'n bepaalde struktuur wat baie spanning op die gesinne geplaas het. Louw (1989:28) sê as gevolg van die

rassekonflik in Suid-Afrika is baie swart gesinne totaal verskeurd. Die jonger generasie sien die ouer generasie as swakkeling wat hulleself as slawe aan die blankes uitverkoop het. Die jongmense neem dan gesag in eie hande en dit lei tot verdere gesinskonflik. Verbittering het ook 'n wesenlike deel van die gesinne in die swart woonbuurtes geword. In die woonbuurtes is die gesinne ook blootgestel aan 'n revolusionêre klimaat wat weer negatief op die gesinslewe inwerk.

❑ **Onbeplande hoë bevolkingsdigtheid:**

Louw (1998:28) sê dat die bevolkingsontploffing onder swart gesinne skep ernstige maatskaplike probleme. Groot gesinne met die minimum lewensmiddele skep behuisings- en gesondheidsprobleme. Vanweë die gebrek aan deeglike behuising het die plakkersprobleem baie toegeneem. As gevolg van die swak behuising neem drankmisbruik, dwelmverslawing, aanranding, verkragting, vandalisme en intimidasie toe. Gevolglik lewe baie gesinne in 'n voordurende angs. Die hoë bevolkingsdigtheid dra ook by tot omgewingsbesoedeling wat verder bydra tot swak lewenstoestande van die gesinne in die onderste laag van die bevolking.

❑ **Noodgedwonge matriargale gesagstrukture:**

Baie vaders is as gevolg van trekarbeid vir lang tydperke van die huis af weg. Die moeder en in baie gevalle die grootouers, is noodgedwonge verplig om die versorging van die gesin waar te neem. In sommige gevalle word die opvoeding waargeneem deur 'n vrou wat geen direkte verbintenis met die gesin het nie en bedags na die kleiner kinders in haar omgewing omsien. Louw (1989:29) sê: "Die vader

verdwyn nie uit die gesigsveld van die gesin omdat hy, soos in die geval van die Eerstewêreld-gesin, dit self wil nie, maar omdat die struktuur hom daartoe verplig.” Die hele situasie skep ‘n klimaat vir gesinsverbokkeling, permissiwiteit en los seksuele verbintenisse. Louw sê die invloed wat dit op die jongmense het, is dat hulle aggressiewe en gewelddadige mense word met ‘n destruktiewe lewensuitkyk (Louw:1989:29).

3.1.3 Gesinne van herkoms

Die invloed en impak wat 'n persoon se uitgebreide familie op hom het, hou nooit op nie. Mense bly lojaal aan hulle oorspronklike gesin lank nadat hulle bande met hulle gesin verbreek het deur die huis te verlaat. Friedman (1985:31) sê: “...family theory sees the entire network of extended family system as important, and the influence of the network is considered to be significant in the here and now as well.”

Hy sê verder dat hoewel iemand reeds 'n ouer kan wees, bly hulle op hulle beurt nog hulle ouers se kinders. Selfs as mense al volwasse is, bly hulle deel van hulle eie kindersisteem (“sibling system”).

Van Heusden en Van den Eerenbeemt (1983:31) interpreteer die denke van Dr. Ivan Boszormenyi-Nagy wat praat van vertikale en horisontale loyaliteitsbande wat tussen mense waargeneem word. Tussen die opeenvolgende generasies bestaan vertikale loyaliteitsbande: “de asymmetrische, onomkeerbare relatie tussen ouder en kind.”

Van Heusden en Van den Eerenbeemt (1983:29) verduidelik hierdie

lojaliteitsbande nog verder: "Het gezamenlijk hebben van lojaliteitswortels en van het door de vorige generaties opgebouwde erfgoed vormt een onvervangbare band tussen mensen."

2.1.4 Gedragsverbindinge

Hierdie bande is nie alleen teen fisiese en geografiese skeiding bestand nie, maar is bepalend vir die mate waarin die kinders self vry voel om vanuit die oorspronklike vertrouensbronne dit te waag om ander verhoudinge aan te gaan, wat buite die sfeer van die gesin van herkoms lê. Daar word na hierdie verhoudinge verwys as horisontale lojaliteitsbande: "Inherent aan het leve ontstaan nuwe relaties. Men krijgt broere en zusters, er ontstaan vriendschappen, huwelijken worden gesloten ... Deze relaties waarbij de betrokkenen op voet van gelijkheid staan, waarbij wederzijdse verplichtingen en rechten ontstaan, vormen dan de horizontale loyaliteiten" (Van Heusden en Van den Eerenbeemt:1983:31).

In hierdie verhouding tussen ouers en hulle kinders word sekere gedrag, waardes, mites, sieninge en houdinge oorgedra, wat in gedrags-, perseptuele- en denkpatriene deur die geslagte herhaal word. Friedman (1985:31) sê: "...specific issues, for example, sex, money, territory, drinking, seperation, health, have an uncanny way of reappearing."

Burnham (1986:21) bevestig dit wanneer hy sê "family scripts" word deur die geslagte aan die volgende geslag oorgedra deur middel van familie gebruike ("family customs").

Hierdie gebruike kom veral duidelik na vore in die wyse hoe gesinne deur hulle *gedrag* en deur hulle *emosies* aan mekaar verbind is. Burnham

(1986:12-15) praat van "behavioral connectedness" en "emotional connectedness".

3.1.4.2 Simmetriese verhoudinge

3.1.4 Gedragsverbindinge

Burnham (1986:12) gee krediet aan Bateson wat drie modi van interaksie waarneem hoedat egpare teenoor mekaar kan optree, naamlik komplementêre-, simmetriese- en wederkerige verhoudinge.

Hierdie gedrag kom egter nie net by egpare voor nie. Dit is ook waarneembaar in die hele gesin - tussen ouers en kinders of tussen kinders onderling of selfs tussen gesinslede en ander persone (byvoorbeeld 'n grootouer) wat ook deel van die gesin uitmaak. Hierdie verhoudinge word gekompliseerd wanneer een lid van die gesin deur misdaadgeweld getref is en 'n ander lid sy rol in die gesin moet oorneem:

3.1.4.1 Komplementêre verhoudinge

Hierdie gedragstyl kom daarop neer dat daar omruiling van rolle plaasvind soos wat die situasie dit vereis. Soms kan die een persoon die rol van byvoorbeeld die versorger speel terwyl sy maat die rol van die versorgde speel. Op 'n ander keer kan rolle weer geruil word en die een kan die rol van onderwyser speel terwyl die ander die rol van kind speel. Hier word onderskeidelik verwys na die "one-up" en "one-down" posisies (Burnham:1986:12).

Die krisis wat in hierdie styl kan ontstaan is wanneer die een persoon altyd in die "one-up" posisie is en sy maat altyd in die "one-down" posisie bly. Wanneer dit dan nagegaan word, sal hierdie gedragstyl

3.1 gewoonlik ook by die gesinne van oorsprong aangetref word.

3.1.4.2 Simmetriese verhoudinge

In hierdie verhouding kom die persone om in die "one-up" posisie te kom en elke persoon poog om die verhouding volgens sy eie reëls te beheer.

Ook hier is dit interessant om die gedrag in die gesinne van oorsprong na te gaan. As die man se ma byvoorbeeld altyd onderdanig was kan hy dit van sy vrou verwag om dieselfde rol te vervul. Die vrou se ma kon dalk die broek in die huis gedra het. Die dogter identifiseer met die ma en tree ook so in haar huwelik op. In hierdie gesin is die moontlikheid groot dat daar simmetriese verhoudinge sal wees waar die "one-up" posisie nagejaag word.

3.1.4.3 Wederkerige verhoudinge

In 'n wederkerige verhouding ("reciprocal relationship") kom daar elemente van 'n komplementêre sowel as 'n simmetriese verhouding voor. Burnham (1986:13) sê elke huweliksmaat sal gebiede hê waar hy of sy as die kenner kan optree. Verskille tussen die lede is toelaatbaar en kan binne die verhouding geakkomodeer word, sonder dat daar onherstelbare skade aan die verhouding aangerig word.

Burnham sê verder hoe meer die verhouding die vermoë het tot wederkerigheid hoe makliker sal dit by veranderde omstandighede kan aanpas.

3.1.5 Emosionele verbindings

Verhoudinge kan ook beskryf word in terme van die emosionele afstand of nabyheid wat daar tussen persone bestaan. Minuchin was van die eerstes om die terme "enmeshment" en "disengagement" te gebruik om patrone in gesinne te beskryf (Burnham:1986:14).

3.1.5.1 "Enmeshment"

'n "Enmeshed" -verhouding word beskryf as 'n baie vaste en verstrengelde verhouding, gewoonlik met die uitsluiting van die buitewêreld. Meeste verhoudings beleef fases van "enmeshment", byvoorbeeld jong getroudes, of 'n ma met haar baba. Burnham (1986:15) sê egter: "When enmeshment becomes the only way that people relate then problems may occur."

In so 'n "enmeshed" verhouding is die persone in die verhouding baie fyn op mekaar ingestel en reageer vinnig op enige probleem wat die ander persoon mag ondervind. Klem word in hierdie verhouding gelê op lojaliteit, gesamentlike aktiwiteite en gedeelde sienings.

Sell (1981:39) maak die interessante opmerking dat wanneer daar verlies aan kontak met die gesin van herkoms ontstaan, die kerngesin baie meer op mekaar aangewese is en meer intieme verhoudinge met mekaar het. Hy sê dat hierdie verhoudinge nou 'n baie swaarder emosionele vrag moet dra. "If relatives were present, they could dilute family tensions. But friction in a nuclear home dedicated to togetherness produces an atmosphere in which every quarrel can become a crisis, and each misunderstanding threatens to result in the

3.1.6 isolation of one person from another” (Sell:1981:40).

Paduor (1977:17) sê dat uitgebreide gesin het tradisioneel twee hoofbronne vir inkomme gehad het.

3.1.5.2 "Disengagement"

Die term "disengagement" dui klaarblyklike onbetrokkenheid en afstand tussen persone wat in 'n verhouding betrokke is, aan. 'n Hoë premie word in die gesin geplaas op onafhanklikheid, individualiteit en aktiwiteite buite die gesin. Burnham sê van hierdie gesinne: “Such families may present with acting-out type behaviour such as delinquency or attempted suicide.”

Die voorsiening van geld, kos, klere en bystand is van belang.

'n Tendens wat vandag by moderne gesinne al hoe meer na vore kom, is dat die kerngesin al hoe meer bande losmaak met die gemeenskap en met die familie. Dit plaas geweldige druk op die ouers om alle emosionele steun aan hulle kinders te verskaf, sonder enige steun van die buitewêreld. Dit het ook tot gevolg dat 'n egpaar so op hulle eie verhouding konsentreer, dat die druk om suksesvol te wees, hulle baie keer juis laat misluk (Sell:1981:45).

Daar moet egter altyd onthou word dat geen gesin net as byvoorbeeld "enmeshed" of as "disengaged" beskryf kan word nie. Baie keer gebeur dit dat as een verhouding in die gesin "enmeshed" raak, 'n verhouding met 'n ander gesinslid "disengaged" raak. Dit sou interessant wees om na te gaan hoedat hierdie gedragpatrone in die gesin van herkoms voorkom en watter invloed rekeninge wat die een geslag aan die volgende geslag moet betaal, het.

3.1.6 Die uitgebreide gesin as steunstelsel

Pattison (1977:17) sê die uitgebreide gesin het tradisioneel twee hoofbronne vir individuele en gesinsondersteuning gebied:

- Die eerste bron is affektiewe ondersteuning, wat bestaan uit emosionele betrokkenheid, persoonlike belangstelling en psigologiese ondersteuning.
- Die tweede bron is instrumentele ondersteuning, wat onder andere die voorsiening van geld, kos, klere en bystand in dag- en lewenstake, insluit.

In hoeverre hierdie stelling vandag nog geld, is 'n ope vraag. Sell (1981:38) maak die stelling dat verswakte bande met die uitgebreide familie een van die hoofredes is hoekom eensaamheid 'n probleem in ons huise geword het.

Studies het ook aangetoon dat daar groter kontak met die uitgebreide familie by Joodse en Rooms-Katolieke gesinne is as by Protestantse gesinne. (Sell:1981:38). Gesinne in die Afrika-kultuur het ook groter kontak met die uitgebreide gesin (Kayongo-Male & Onyango:1984:6). Die eensaamheid is dus 'n probleem wat meer akueel in die Protestantse tradisie voorkom.

Dit is ook verder 'n feit dat Nederduitse Gereformeerde gemeentes, wat deel van die Protestantse tradisie is, vandag 'n groot persentasie lidmate uit die middel en hoër klasse van die samelewing insluit. Kerkspieël IV (1993:20) toon aan dat al hoe meer hoofde van huishoudings uit die hoër uitkragberoepe kom en dat dit wil voorkom asof die Nederduitse

Gereformeerde kerk toenemend 'n kerk is wat afgestem is op persone uit die hoër professionele beroepe.

Hoewel dit nie net so op gesinne in Suid-Afrika van toepassing gemaak kan word nie, is die beskrywing van Sell (1981:39) hoedat hierdie gesinne lyk, nogal raak gestel: "What is most characteristic of the upper middle class families is their geographic and social isolation from the extended family. The ideal for these families is that of seperatedness - both in terms of their physical habitation and the kinds of influence they encourage or sanction for their children. For such families, a man's home is indeed his castle."

Gesinne wat deur misdaadgeweld getref is, het baie keer groter behoefte aan die uitgebreide familie - veral om hulle fisies en emosioneel by te staan. 'n Tendens wat ek persoonlik waargeneem het, is dat wanneer die uitgebreide familie vër of onbetrokke is, die geloofsgemeenskap die rol van die uitgebreide familie oorneem.

3.1.7 Die geloofsgemeenskap as 'n sisteem

Wanneer daar van die geloofsgemeenskap gepraat word, word verwys na die Christelike gemeente waarbinne die gesin hulle tuisvoel of waaraan hulle behoort. Balswick en Balswick (1991:304) sê: "The church, then, is to be a family to families, and a source of identity and support for isolated nuclear families. The church needs to become a community of faith..."

Sell (1981:45) sê om die gesin reg te verstaan, is dit nodig om die verbinding tussen die gesin en die gemeenskap raak te sien. Hy sê die behoefte tot 'n verbinding tussen die kerngesin en die gemeenskap is 'n baie belangrike

realiteit wanneer gepoog word om gesinne te verstaan. In die praktyk beteken dit dat daar baie gesinne is wat los van die kerk en ook van hulle families leef. Die kerk sal sensitief daarvoor moet wees om hierdie gesinne raak te sien en te bedien.

3.1.8 Die geloofsgemeenskap en misdaadgeweld

In haar kriminologiese navorsing oor die indirekte slagofferbelewenis van 'n moordinsident, het Dorette van den Berg (1997:176-179) onder andere navorsing gedoen oor die rol wat die religieuse sisteem gespeel het in die bystaan van gesinne (indirekte slagoffers - Van den Berg) waar daar 'n geliefde vermoor is. Sy toon aan dat 76,7% van haar respondente na die moord pastorale hulp gesoek het. 'n Mens sou die afleiding hieruit kon maak dat die kerk 'n groot rol te speel het om gesinne wat deur misdaadgeweld getref is, te help oorleef.

Snyman (1990:3) maak die opmerking dat slagoffers van misdaad nie noodwendig altyd langtermyn - of professionele bystand nodig het nie, maar dat hulle verseker wil word dat hulle reaksies op misdaad normaal is. Alhoewel elke slagoffer se behoeftes uniek is, noem Van den Berg (1997:177) ses kategorieë van behoeftes wat by slagoffers van misdaadgeweld waargeneem is:

- Emosionele behoeftes,
- praktiese behoeftes,
- behoefte aan erkenning,
- begrip,
- inligting oor misdaadvoorkoming en
- skakeling met die regsproses.

'n Geloofsgemeenskap wat daarop ingestel is om mense tussen en om hulle se nood raak te sien, kan 'n geweldige bydrae lewer om praktiese hulp aan gesinne wat deur misdadageweld getref is, te lewer. Praktiese hulp wat aan gesinne wat deur misdadageweld getref is, kan baie vorme aanneem, byvoorbeeld:

- kosvoorsiening,
- hulp met die kinders,
- vervoer verskaf hospitaal toe vir opvolg behandeling,
- hulp met finansiële beplanning,
- hulp in die regsak en
- besoeke deur medegelowiges.

4. Die ontwikkeling van die gesin se eie storie

Die term *storie* is 'n term wat gebruik word om 'n gesin se identiteit in terme van stories en verhale weer te gee. Storie is 'n term wat te doen het met verbindings, metafore en patrone in 'n gesin se geskiedenis. Wanneer Auerswald (1985:1) sy epistemologie vir gesinsterapie bespreek, beskryf hy 'n storie as "...the event-shape in time-space that contains the reported distress."

Müller (4:1994:1) praat weer van 'n gesin se toekomsstorie en verledestorie. Hy sê: "Daar is nie so iets soos 'n hede-storie nie, omdat die hede slegs die invalshoek of perspektief is van waaruit die verlede- of die toekomsstorie vertel word."

Müller sê verder dat die totale menslike storie slegs vanuit die hede vertel word. Wanneer daar nie deurgange van die verlede-storie na die toekoms deur die gesin gevind kan word nie, verskyn daar negatiewe simptome by een of meer van die

gesinslede. Dit kan ook gebeur dat die hele gesin angstige of depressiewe eienskappe vertoon (Müller 4:1994:1).

Elke gesin het 'n storie wat lank voor die gesin bestaan het, reeds besig was om geskryf te word. Hierdie storie het te doen met wat die gesin glo, hoe die gesin optree, hoekom die gesin optree soos hulle optree en belangrike gebeurtenisse in die gesin se verlede. Hierdie storie word ook beïnvloed deur die omgewing waarin die gesin woon, die gesin van herkoms en ook hoedanig die gesin deel van die geloofsgemeenskap geword het.

4.1 Aanpassing by verandering

Die moderne gesin leef vandag in 'n tyd van baie veranderings. Veranderinge wat dit vir 'n gesin moeilik maak om aan te pas, is wanneer die gesin in 'n oorgangsfase (byvoorbeeld wanneer die kinders die huis verlaat of wanneer 'n huweliksmaat sterf) ingaan of wanneer die omstandighede buite die gesin so verander het dat dit nie meer vir die gesin herkenbaar is nie. Hier kan as voorbeeld genoem word die gesin wat in 'n omgewing woon waar daar heelwat aanvalle op plaasboere is, wat hulleself so moet beskerm dat dit lyk asof hulle in 'n tronk bly.

Boszormenyi-Nagy (1986:15) praat van vertikale- en horisontale lojaliteitsbande, soos reeds bespreek in 3.1.3 van hierdie hoofstuk. Wanneer die vertikale en horisontale lojaliteite kruis, is daar sprake van 'n keuse (Van Heusden en Van den Eerenbeemt:1983:31). Hierdie keuses is partykeer moeilik om te maak, aangesien persone nie altyd die vermoë het om by nuwe omstandighede aan te pas nie.

Daar is baie faktore wat verhinder dat individue en gesinne by nuwe omstandighede kan aanpas. Imber-Black (1988:72) sê in hierdie verband: "Just as families have myths and beliefs about individual members, specific relationships, and the whole family, which constrain members' views of reality and organize interactions, so families and larger systems have myths and beliefs, regarding one another and their relationships with each other, which *either facilitate change or function to maintain the status quo.*"

1.2.2.2. Die veranderinge van DIE VERLEDE NA DIE NUWE

Burnham (1986:21) sê ook dat "family scripts" gevorm word en deur die geslagte heen, na die volgende geslag deur middel van familiegebruike aangegee word. Hierdie gebruike mag aangepas word wanneer dit nie meer by die huidige omstandighede pas nie. Dit gebeur gewoonlik wanneer daar groot maatskaplike veranderinge ingetree het. Dan is 'n gesin genoodsaak om die gebruik aan te pas of heeltemal te laat vaar. In die 'Nuwe Suid-Afrika' moes baie wit gesinne byvoorbeeld 'n denksprong maak deur persone van ander kultuurgroepe as gelykes en selfs meerderes te sien.

Die mate waarin 'n gesin die vermoë het om by nuwe omstandighede aan te pas, hou direk verband met die mate waartoe die gesin instaat is om deurgange van die verlede- na die toekomsstorie te vind.

Müller (4:1994:1) sê deur die verlede-storie te herformuleer, herpunktueer en so te herïnterpreteer, word dit geherstruktueer. Dit stel die gesin instaat om deur 'n nuwe bril na sy verlede-storie te kyk, en so kry die dinge wat in die verlede gebeur het, nuwe betekenis.

4.2 Die rol van die geloofsgemeenskap

Die rol wat die gemeente speel om gesinne te help om by veranderende omstandighede aan te pas, moet nie onderskat word nie. In hoofstuk 6 sal verder hieroor uitgebrei word. Hier dien net genoem te word dat die gemeente by uitstek daartoe instaat is om gesinne te help om hulle verlede-stories te herinterpreteer deur hulle storie met DIE VERHAAL (Müller 4:1994:1) van Jesus Christus in verband te bring. Müller sê: “Die Christelike hoop wat die gevolg is van die integrasie van DIE VERHAAL in die sisteem, is vir die Christelike gesin deel van hierdie toekomspektief.”

Die gesin se verhaal oor die geweld moet dus in verband gebring word met die geloofsgemeenskap (geloofsekosisteem) se verhaal en dit moet weer in verband gebring word met die verhaal van Jesus van Nasaret.